

УДК 351.1:340.132.2

Р. Б. Хоменець, магістр права, зав. юридичним відділом

Болахівський міськвиконком Івано-Франківської області,
пл. Франка, 12, м. Болахів, Івано-Франківська обл., 77200, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ РЕГІОН

У статті йдеться про наукове визначення поняття *регіон*, відмежування його від суміжних понять. Обґрунтовується важливість напрацювання державних програм розвитку окремих регіонів України.

Ключові слова: регіон, регіоналізація, самоврядування.

В юридичній науці актуальними є питання змістового наповнення категорій і понять, які відображають явища правової дійсності. Беззаперечним є те, що ці поняття повинні бути істинно змістовними науковими абстракціями, а правильне їх визначення має велике значення як для теорії, так і для правозастосовальної практики. Саме в поняттях, що своєрідно відображають об'єктивну дійсність, наука концентрує та узагальнює накопичені знання.

Розглянемо порушену проблему на прикладі одного з важливих понять сучасної науки — поняття, означеного терміном *регіон*.

Регіон (від лат. *regio* (*regionis*) — область, країна) — територія, що характеризується комплексом притаманних їй ознак (фізико-географічних, економічних тощо) [10, 711].

У міжнародному вимірі цим терміном може позначатися, зокрема, територія певної групи сусідніх країн, об'єднаних для координації зусиль у вирішенні спільних економічних, соціальних, екологічних та інших проблем.

Із точки зору ідентифікації *регіону* й знаходження спільних для неї критеріїв, під регіоном у найширшому розумінні слід вважати певну територію, що є однорідною за вибраним рядом критеріїв і за цими ж критеріями відрізняється від суміжних територій [2, 18]. Така територія обов'язково характеризується наявністю внутрішніх зв'язків (економічних, екологічних, соціальних та ін.), і ці зв'язки є більш міцними й тісними, ніж зв'язки даної території з іншими територіями чи державою в цілому. Визнаючи територіальну складову поняття *регіон* як домінуючу, важко на практиці визначити межі території, в яких вона є однорідною і цілісною, а тому може вважатись *регіоном* [3, 21].

У науці існують різні визначення поняття *регіон*. *Регіон* — адміністративна одиниця субнаціонального рівня (із чітко визначеними кордонами), знаходиться в ієрархічній системі державного управління, на неї поширюється дія одного кола нормативно-правових актів; неадміністративна територіальна одиниця планування субнаціонального рівня; центрація певної монопрограми (має нечіткі характеристики, у тому числі й нетериторіальні); можна визначити тільки центр, а кордони можуть бути розмиті; існує в багатьох адміністративно-правових системах, а управління здійснюється в неадміністративних формах [5, 9-12].

Регіон — соціально-економічний організований простір із конкретною природно-географічною територією, із притаманним їй певним типом і характером виробництва, із специфічними історико-культурними й демографічними особливостями, з адміністративно-політичною територією розташування й певною межею *регіону*, із дією одного кола нормативно-правової бази [12, 50]; економіко-географічне, що склалося історично, стійке територіальне утворення на базі використання місцевих

редньо нижчим після загальнодержавного, та наділене політичним самоврядуванням. У Франції, наприклад, *регіоном* на законодавчому рівні визнається найбільша адміністративно-територіальна одиниця, населення якої обирає регіональну владу, що уповноважена вирішувати питання регіонального значення [2, 340].

Сучасна концепція *регіону* безпосередньо пов'язана насамперед з процесом *регіоналізації*, який зумовлюється необхідністю децентралізації функцій державного управління, реалізації соціально-економічних програм на місцевому рівні, узгодження загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів.

Регіоналізм набуває актуального значення в сучасних умовах перехідного етапу країн посттоталітарного простору, які перебували тривалий час в максимально централізованій системі тоталітарного режиму. Розпад цієї системи спричинив появу тенденцій децентралізації в багатьох сферах суспільно-економічного життя. На порядок денний висуваються завдання якісного оновлення нашого суспільства, проведення нових реформ в економіці, політиці, ідеології. У зв'язку з цим особливого значення набуває глибоке наукове дослідження історії *регіонів*, етнічної культури, традицій і звичаїв, а також комплексне вивчення матеріальних і духовних потреб, інтересів, попиту населення *регіонів*.

До політико-адміністративних чинників утворення та розвитку *регіонів*, територія яких збігається з районами та областями, належать: відповідний просторовий вимір, передусім межі, адміністративні кордони одиниці; наявність відповідних органів управління (органи державного управління і місцевого самоврядування), які функціонують в межах району чи області; управлінська та господарська інфраструктура.

Такий *регіон* не може існувати як проста сукупність певних населених пунктів, а повинен бути дієздатним у своєму функціонуванні. Під *дієздатним регіоном* слід розуміти свідомо сформовану, соціально і політично активну спільноту населених пунктів, самодостатню в своєму існуванні та розвитку з точки зору забезпечення фінансовими, економічними та природними ресурсами. Така спільнота повинна бути здатною на врядування своїми справами, спроможною нести відповідальність за їх ведення створюваними нею органами та обраними посадовими особами, не перекладаючи цю відповідальність на центральний уряд. Люди, які мешкають у межах певного регіону, вступають між собою в взаємозв'язки, які його скріплюють. Це особисте спілкування, спільна праця й відпочинок, спільне користування територією та її природними ресурсами, соціальною інфраструктурою і мережами комунікацій, участь у господарському житті, політична боротьба, участь у різноманітних рухах, що створює ґрунт для усвідомлення себе як єдиної спільноти, об'єднаної загальними інтересами.

Одним з важливих чинників виникнення та існування регіону є специфічна *регіональна свідомість*. Регіональна свідомість включає: усвідомлення конкретною людиною своєї приналежності до *регіону*; наявність інформації про *територію регіону*; менталітет — система цінностей і оцінок певного *регіону*; *регіональні інтереси* — ява про шляхи розвитку свого *регіону*, спонукальна сила до діяльності як окремих індивідів, так і колективів та органів влади.

У рамках *регіонів*, яким надано господарську автономію, громадяни України мають реальну можливість самостійно будувати собі життя, не сподіваючись на чиюсь допомогу і на доброго керівника держави.

Основна соціальна роль *регіону* полягає в тому, щоб забезпечити реалізацію прав та інтересів жителів, вирішити конкретні проблеми, що виникають на його території власними силами, за допомогою власних ресурсів.

До ознак *регіонів*, територія яких не збігається з територією районів та областей, слід віднести: відсутність законодавчо встановлених територіальних меж; відсутність єдиних органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; відсутність єдиної нормативно-правової бази; наявність спільних

інтересів, колективної свідомості, самоідентифікація *жителів* регіону; наявність географічних, історичних, культурних, національних традицій та звичаїв, а також спільного побуту.

Література

1. *Государствоведение: учебник.* — М.:Юристъ, 1999. — 296 с.
2. Борденюк В. Поняття регіону в контексті державної регіональної політики: конституційно-правовий аспект. // Збірник наукових праць Української Академії державного управління при Президентові України / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. — К.: Вид-во УАДУ, 2001. — Вип. 1. — С. 337-347.
3. Керецман В. Регіон як науковий та правовий термін. // Збірник наукових праць Української Академії державного управління при Президентові України / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. — К.: Вид-во УАДУ, 2001. — Вип. 1. — С. 20-27.
4. Конституційне право України. — К.: Наукова думка, 1999. — 134 с.
5. “Круглый стол” журналу “Регіон”: проблеми и перспективы // Регіон. — 1997. — № 1. — С. 9-12.
6. Маслаков В. В., Зубков К. И., Пленник В. Ю. Модель региона-квазикорпорации. // Регіон: Экономика и социология. — 2000. — № 2. — С. 18.
7. Муниципальное право Украины: Підручник: В. Ф. Погорілко, О. Ф. Фрицький, М. Ю. Баймуратов та ін.; За ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. — К.:Юрінком-Інтер, 2001. — 352 с.
8. Синельник Л. В. Проблемы классификации региональных структур // Региональні перспективи. — 1999. — № 4. — С. 5-6.
9. Симоненко В. К. Регионы Украины: проблемы развития. — К., 1997. — С. 158.
10. Словник іноземних слів. За заг. ред. Мельничука О. С. — К., 1985. — 775 с.
11. Чиркин В. Е. Основы сравнительного государственного управления. — М.: Издательский дом “Артикул”, 1997. — 326 с.
12. Шилов В. Три подхода к понятию “регион” // Регіон: Экономика и социология. — 1997. — № 4. — С. 50-51.

Р. Б. Хоменец

пл. Франка, 12, г. Болеслав, Ивано-Франковская обл., 77200, Украина

ОСОБЕННОСТИ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОГО ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ РЕГИОН

РЕЗЮМЕ

Концепция региона, по мнению автора, связана и поддерживается процессом регионализации Украины и обусловлена необходимостью децентрализации функций государственного управления, согласованием общегосударственных, региональных и местных интересов.

Ключевые слова: регион, регионализация, самоуправление